

GUY LINDSTRÖM

GRÖNLAND FÖR NORDEN IN I VÄRLDSPOLITIKEN

Inledning

Under 2025 präglades det säkerhetspolitiska läget fortsättningsvis av krig och konflikter i många delar av världen. USAs president Donald Trumps anspråk på Grönland förde de nordiska länderna direkt in i den säkerhetspolitiska hetluften. Samtidigt fortsatte Ryssland sitt krig mot Ukraina. De nordiska länderna har stått eniga när det gäller att visa solidaritet med Grönland och Danmark, och har fortsättningsvis konkret och med stort militärt bistånd och starkt politiskt stöd backat upp Ukraina. Här har Norden klart visat vägen för det övriga Europa, där många länder ännu inte vill inse vilka värden som står på spel. Det interna nordiska försvarssamarbetet har också gått framåt, och länderna har fattat beslut om betydande nya militära satsningar.

Inrikespolitiskt har 2025 varit aningen mindre händelserikt, men inte på alla håll. I Grönland hölls parlamentsval som kom att leda till en kursjustering av relationen mellan Grönland och Danmark. På grund av den amerikanska pressen på Grönland lade den nya regeringen självständighetsfrågan åt sidan och beslöt prioritera ett arbete för ett ekonomiskt mera självbärande Grönland som inom överskådlig tid förblir medlem av den danska riksgemenskapen.

Under året har vi också haft stortingsval i Norge och lokala val i Danmark och Finland. I Danmark har folketingsval redan utlysts till 24 mars 2026. Valtidpunkten anses åtminstone till någon del ha påverkats av turbulensen kring Grönland. Regeringen har stärkt sin ställning. I Island hålls senare i år en folkomröstning om att återuppta förhandlingarna om medlemskap i EU. Också det beslutet ska till någon del ses mot bakgrund av Grönlandsfrågan och den osäkerhet både kring Nato och kring handelspolitiken som Trumps agerande har gett upphov till.

En inrikespolitisk framgång värd att notera är att Finlands riksdag efter över tio år av beredning och diverse försök till kompromisser äntligen kunde enas om en ny sametingslag under 2025.

Skribenterna och tecknarna

En erfaren och kunnig grupp av skribenter står också i år för de sex politiska översikter som följer här. Arne Hardis som är politisk redaktör för *Weekendavisen* deltar med sin tjugofemte danska översikt i följd. Tommy Westerlund, tidigare ledarskribent vid *Hufvudstadsbladet*, står i år för sin fjärde översikt över politiken i Finland. Orri Páll Ormarsson skriver i år sin femte isländska politiska redogörelse. Han är journalist på *Morgunblaðið*. Harald Stanghelle, tidigare politisk redaktör på *Aftenposten* står för sin tjugotredje norska politiska översikt.

Den svenska översikten är i år för andra gången skriven av My Rohwedder som är reporter på *Aftonbladet*. De nationella politiska översikterna kompletteras av en rapport om den politiska utvecklingen för Färöarna, Grönland och Åland. Den har också i år skrivits av Jan Kløvstad, sekreterare för Letterstedtska föreningens avdelning i Norge.

Nordisk Tidskrift har förmånen att samarbeta med många rutinerade tecknare som står för illustrationerna av våra översikter. Jens Hage syns i *Berlingskes* spalter. Wilfred Hildonen publicerar teckningar i *Hufvudstadsbladet* och tecknar också direkt för *Nordisk Tidskrift*. Ivar Valgarðsson bidrar med teckningar från *Morgunblaðið* och Inge Grødums teckningar har gjorts i original för den norska översikten. Magnus Bard som står för karikatyrerna från Sverige tecknar för *Dagens Nyheter* och direkt för *Nordisk Tidskrift*. *Nordisk Tidskrift* försöker hålla fast vid traditionen att lätta upp de politiska översikterna med karikatyrer. Bilderna ger ofta en snabb översikt över de centrala problemställningarna, och fångar upp stämningar som annars kan vara svårare att varsebli när man växlar mellan danska, norska och svenska texter.

Grönland och Ukraina

Redan i januari 2025, innan Trump ens hade hunnit tillträda sin andra presidentperiod kom hans första uttalanden om att USA måste ha Grönland, och att han inte kan utesluta militära insatser för att ta det självstyrande Grönland från Danmark. Frågan var inte ny. Redan under sin första presidentperiod ställde Trump krav på Grönland. Nu förvärrades krisen, också genom de spektakulära besök som medlemmar av Trump-familjen och administrationen genomförde på Grönland. Under början av 2026 eskalerade läget kring Grönland igen efter nya utspel från Trump, men ledde den här gången i varje fall till förhandlingar som nu pågår.

De nordiska stats- och regeringscheferna har varit fullt sysselsatta med att försöka hålla Trump på en för våra länders del inte alltför farlig kurs. Tidvis har problemen kunnat sjunka undan för någon tid, men osäkerheten har alltid kvarstått, och kvarstår fortfarande när det gäller i vilken riktning USA är på väg, och hur starka banden till Nato är. Läget inger bekymmer, också med tanke på att våra länder har viktiga bilaterala försvarsavtal med USA. Det är viktigt för Norden att kunna upprätthålla en fungerande relation till USA, också på längre sikt. Turbulensen på politisk nivå har inte ännu påverkat det konkreta militära försvarssamarbetet. De nordiska länderna har deltagit i flera stora militärmanövrar med amerikansk medverkan, och det här samarbetet fortgår som vanligt. I den USA-ledda fredsprocessen kring Ukraina har inget avgörande nytt inträffat under året. Ukraina pressas fortsättningsvis till eftergifter av USA, och det stöd Europa ger är inte tillräckligt, trots att de nordiska länderna driver på.

När osäkerheten kring säkerhetspolitiken fortsätter, och den världsordning vi har trott på och medverkat till att bygga upp nu ifrågasätts, när det är svårt

att se hur Nato på sikt kommer att utvecklas, och när beslutsfattandet inom EU lamslås av enskilda länders agerande, finns det ett allt starkare behov av att på nytt ta tag i det nordiska samarbetet. Inom Norden finns, efter årtionden av konkret samarbete och nära folkliga och politiska kontakter, den tillit mellan länder som är själva grunden för ett framgångsrikt samarbete. Ett nordiskt samarbete som går mera på djupet kunde åtminstone ge oss en viss grundtrygghet i den nya värld som nu börjar framträda. Oberoende av konjunkturer är vi alla en del av Norden, det nordiska har ett bestående värde när omgivningen förändras. Det finns en enorm outnyttjad potential inom det nordiska samarbetet, på alla områden. Men det behövs en drivande kraft, starka nordiska institutioner som kan pressa fram gemensamma lösningar.

Valen 2025

I Finland hölls i april både kommunalval och val till de regionala välfärdsområdena. Socialdemokraterna vann stort i båda valen och samlade lite över 23% av alla röster. Tvåa blev Samlingspartiet, och trea kom Centern som gick förbi Sannfinnarna, valets stora förlorare. Vänstern gjorde ett historiskt gott val i Helsingfors, där förutom SDP också Vänsterförbundet gjorde ett bra resultat. Samlingspartiet lyckades ändå hålla borgmästarposten, men med mycket knapp marginal.

Stortingsvalet i Norge i september resulterade i att Arbeiderpartiet behöll regeringsmakten. På politikens rödgröna sida skedde ändå en stor förändring. Nu kan regeringen inte mera uppnå majoritet med Sosialistisk Venstreparti och Senterpartiets röster. För majoritet behövs också Rødt och Miljøpartiet De Grønne. Den behövliga majoriteten har döpts till tuttifrutti-koalitionen och består av fem partier som delvis drar i olika riktningar. Detta har skapat ett läge som i Norge kallas för ”stortingsregjereri”, stortinget kör över regeringens förslag, och nya förhandlingar måste föras för att skapa behövliga majoriteter.

Vid kommunalvalet i november i Danmark tog väljarna ett steg till höger. Dansk Folkeparti och den nya Danmarksdemokraterne gjorde bra val särskilt i regionerna. På vänstersidan gick Socialistisk Folkeparti (SF) starkt fram och lyckades helt historiskt erövra borgmästarposten i Köpenhamn av socialdemokraterna. Mera generellt gick alla de gamla partierna fransett SF tillbaka.

Oberoende av val visar årets politiska översikter att ändringarna i de politiska constellationerna och partimönstret fortgår. Den svenska översikten innehåller en intressant analys av utvecklingen inom det svenska partifältet. Sverigedemokraternas intåg i den svenska riksdagen för femton år sedan rubbade den svenska parlamentariska balansen. I takt med att partiet har vuxit till sig har de andra riksdagspartierna behövt anpassa sig. Mandatperioden 2018-2022 blev startskottet för den kris som Sveriges små liberala partier Centerpartiet och Liberalerna har genomgått under 2025. Inga andra partier har präglats lika mycket av inre konflikter, turbulens och många partiledarbyten under det

gångna året. Efter nästan hundra år ser Liberalerna ut att åka ur riksdagen i höstens val. I kampen mellan Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Moderaterna om vem som ska vara den dominerande kraften i svensk politik, har de små mittenpartierna stora problem.

I Danmark hölls i slutet av året en viktig sammankomst, ett blått konvent, för de borgerliga partier som står utanför den nuvarande regeringen, Liberal Alliance, Konservative, Danmarksdemokraterne och Dansk Folkeparti. Partierna vill visa att det finns förutsättningar för en borgerlig regering, och har listat 50 gemensamma politiska krav som man vill genomföra i snabb ordning efter en blå valseger. Någon gemensam statsministerkandidat har grupperingen ändå inte nominerat, och det finns också tecken på att de danska mittenpartierna kan komma att stärka sin ställning i valet.

I Island anses de gamla maktpartierna också befinna sig i kris. Framsóknarflokkurinn och Sjálfstæðisflokkurinn är landets äldsta och traditionellt mest dominerande krafterna i politiken. Det har varit sällsynt att bilda regering utan någondera av dem, så som nu har skett. De senaste opinionsundersökningarna har tolkats som att partierna befinner sig i någon form av existentiell kris. En stor förändring i det politiska landskapet var bildandet av Miðflokkurinn 2017. Efter en litet skakig början har partiet nu blivit landets näst största parti. Efter valet 2024 finns inte några egentliga vänsterpolitiker kvar i alltinget.

I Finland har några allvarliga nya politiska konkurrenter däremot inte dykt upp på spelplanen. Läget har stabiliserats sedan sannfinnarnas stora valseger för närmare 20 år sedan.

Det nordiska samarbetet

Nordiska rådets 77:e session arrangerades i Stockholm 27–30 oktober. President i Nordiska rådet under 2025 var Heléne Björklund från Sverige. Nordiska rådet består av 87 valda medlemmar som representerar Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Färöarna, Grönland och Åland. Arbetet bedrivs inom ramen för presidiet, de fyra utskotten och kontrollkommittén. Medlemmarna är också fördelade på fem olika partigrupper, den konservativa gruppen, mittengruppen, socialdemokraterna, grön vänster, och gruppen nordisk frihet. Kristina Háfoss från Färöarna är direktör för Nordiska rådet.

Ordförandeskapet på regeringssidan inom Nordiska ministerrådet innehades av Finland. Ordförandeskapsprogrammet som genomfördes i samarbete med Åland hade stärkt övergripande säkerhet och förbättrad nordisk konkurrenskraft som huvudområden. Ett annat prioriterat område under ordförandeskapet var barns och ungas välbefinnande. Antalet ministerråd uppgår till 12, samarbetsministrarna och 11 fackministerråd. Ministerrådets generalsekreterare är Karen Ellemann från Danmark.